

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण (NEP) 2020

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण (NEP) 2020 काय आहे?

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण (NEP) 2020 ही भारत सरकारने शिक्षण व्यवस्थेत सुधारणा करण्यासाठी आणि देशातील तरुणांच्या विकसित गरजा पूर्ण करण्यासाठी सादर केलेली एक व्यापक चौकट आहे.

शिक्षणाच्या सर्व स्तरांवर समानता, प्रवेश, गुणवत्ता आणि प्रासंगिकता यावर लक्ष केंद्रित करून शैक्षणिक परिदृश्य बदलण्याचे उद्दिष्ट आहे.

कायदेशीर चौकट:

NEP 2020 भारतातील शिक्षणाच्या विकासासाठी एक दूरदर्शी रोडमॅप प्रदान करते, ज्यामध्ये बालपणीची काळजी आणि शिक्षण, शालेय शिक्षण, उच्च शिक्षण, व्यावसायिक शिक्षण आणि प्रौढ शिक्षण यांचा समावेश होतो. हे धोरणकर्ते, शिक्षक आणि भागधारकांसाठी शिक्षण प्रणाली सुधारण्यासाठी सुधारणा आणि उपक्रम राबवण्यासाठी मार्गदर्शक दस्तऐवज म्हणून काम करते.

प्रमुख तरतुदी:

मूलभूत शिक्षण:

NEP 2020 आजीवन शिक्षण आणि विकासाचा पाया म्हणून लवकर बालपण काळजी आणि शिक्षण (ECCE) च्या महत्त्वावर भर देते. सर्वसमावेशक ECCE सेवा प्रदान करण्यासाठी अंगणवाडी-सह-पूर्व-शाळा केंद्रांच्या स्थापनेचा प्रस्ताव आहे.

3 ते 6 वर्षे वयोगटातील मुलांसाठी. संज्ञानात्मक, सामाजिक आणि भावनिक विकासाला चालना देण्यासाठी खेळ-आधारित आणि क्रियाकलाप-आधारित शिक्षण पद्धतींच्या एकत्रीकरणासाठी धोरण देखील समर्थन करते.

शालेय शिक्षण:

NEP 2020 मध्ये विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासावर लक्ष केंद्रित करणारी सर्वांगीण आणि बहुविद्याशाखीय शालेय शिक्षण प्रणालीची कल्पना करण्यात आली आहे. यात सामग्रीचा भार कमी करण्यासाठी आणि गंभीर विचार, सर्जनशीलता आणि समस्या सोडवण्याच्या कौशल्यांना प्रोत्साहन देण्यासाठी शालेय अभ्यासक्रमाची पुनर्रचना करण्याचा प्रस्ताव आहे.

हे धोरण अध्यापन आणि शिकण्याचे परिणाम वाढविण्यासाठी आणि शिक्षण प्रणालीमध्ये लवचिकता आणि निवडीला प्रोत्साहन देण्यासाठी तंत्रज्ञानाच्या वापराचे समर्थन करते.

उच्च शिक्षण:

NEP 2020 चे उद्दिष्ट बहु-विद्याशाखीय शिक्षण, लवचिकता आणि नावीन्यपूर्णतेला प्रोत्साहन देऊन उच्च शिक्षणाचे परिदृश्य बदलण्याचे आहे. उच्च शिक्षण संस्थांचे (HEI) नियमन आणि देखरेख करण्यासाठी आणि शैक्षणिक गुणवत्ता आणि उत्कृष्टतेला प्रोत्साहन देण्यासाठी हायर एज्युकेशन कमिशन ऑफ इंडिया (HECI) ची स्थापना करण्याचा प्रस्ताव आहे. हे धोरण उच्च शिक्षणातील संशोधन आणि नवोपक्रमाच्या महत्त्वावरही भर देते आणि शैक्षणिक, उद्योग आणि समाज यांच्यातील अधिक सहकार्याला प्रोत्साहन देते.

व्यावसायिक शिक्षण:

NEP 2020 व्यावसायिक शिक्षणाचे महत्त्व ओळखते आणि रोजगारक्षमता आणि उद्योजकता कौशल्ये वाढविण्यासाठी मुख्य प्रवाहातील शिक्षणात समाकलित करण्याचा प्रयत्न करते. हे माध्यमिक स्तरापासून व्यावसायिक शिक्षण अभ्यासक्रमांच्या स्थापनेचा प्रस्ताव देते आणि त्यावर जोर देते

शिक्षण आणि उद्योगाच्या गरजा यांच्यातील अंतर कमी करण्यासाठी हँड-ऑन लर्निंग, ॲप्रेंटिसशिप आणि इंटर्नशिप. उद्योग भागीदार, कौशल्य विकास एजन्सी आणि स्थानिक समुदाय यांचा समावेश करून व्यावसायिक शिक्षणासाठी एक मजबूत परिसंस्था निर्माण करणे हे धोरणाचे उद्दिष्ट आहे.

इक्विटी आणि समावेश:

NEP 2020 सामाजिक-आर्थिक स्थिती, लिंग, भाषा आणि अपंगत्व यावर आधारित असमानता दूर करून शिक्षणात समानता आणि समावेशाला प्राधान्य देते. हे दर्जेदार शिक्षणासाठी सार्वत्रिक प्रवेश सुनिश्चित करण्यासाठी उपाय प्रस्तावित करते, ज्यामध्ये कमी सुविधा नसलेल्या भागात विशेष शिक्षण क्षेत्रांची स्थापना, उपेक्षित विद्यार्थ्यांसाठी शिष्यवृत्ती आणि प्रोत्साहनांची तरतूद आणि शाळा आणि उच्च शिक्षण संस्थांमध्ये समावेशक पद्धतींना प्रोत्साहन देणे समाविष्ट आहे.

डिजिटल पायाभूत सुविधा:

NEP 2020 शिक्षणातील डिजिटल तंत्रज्ञानाची परिवर्तनशील क्षमता ओळखते आणि डिजिटल साधने आणि संसाधने अध्यापन आणि शिकण्याच्या प्रक्रियेत एकत्रित करण्यासाठी समर्थन करते. शैक्षणिक तंत्रज्ञानातील कल्पना, सर्वोत्तम पद्धती आणि नवकल्पना यांची देवाणघेवाण सुलभ करण्यासाठी राष्ट्रीय शैक्षणिक तंत्रज्ञान मंच (NETF) विकसित करण्याचा प्रस्ताव आहे. विद्यार्थ्यांना डिजिटलसाठी तयार करण्यासाठी डिजिटल साक्षरता आणि सायबर सुरक्षेच्या महत्त्वावरही हे धोरण भर देते.

वय

निष्कर्ष:

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण (NEP) 2020 हे भारताच्या शिक्षण व्यवस्थेतील बदलाचे प्रतिनिधित्व करते, सर्वसमावेशकता, नाविन्यपूर्णता आणि

शिक्षणाच्या सर्व स्तरांवर गुणवत्ता. विद्यार्थ्यांच्या विविध गरजा पूर्ण करून, सर्वांगीण विकासाला चालना देऊन आणि तंत्रज्ञानाचा लाभ घेऊन, NEP 2020 चे उद्दिष्ट विद्यार्थ्यांना 21 व्या शतकात भरभराटीसाठी आवश्यक ज्ञान, कौशल्ये आणि मूल्यांसह सुसज्ज करण्याचे आहे. तथापि, धोरणाच्या यशस्वी अंमलबजावणीसाठी सर्वासाठी एक दोलायमान आणि न्याय्य शिक्षण व्यवस्थेचे तिचे स्वप्न साकार करण्यासाठी सर्व भागधारकांकडून शाश्वत वचनबद्धता, सहयोग आणि गुंतवणूक आवश्यक आहे.